

Tartu Tamme Gümnaasiumi sisehindamise aruanne

Tartu Tamme Gümnaasium on töötanud 2017-2020 aastateks kehtestatud arengukava¹ alusel. Käesolevas aruandes vaadeldakse toimunud arengukavas toodud eesmärkide valgus. 2018. a kevadel valmis arengukava aruanne². Käesolev dokument võtab kokku kogu arengukava perioodi, kuid keskendub rohkem paari viimase aasta kogemusele, aruteludele, arenguideedele. Viimase kahe õppeaasta jooksul on toimunud olulisi arutelusid: kevaditi toimuvad kolleegide ühisarutelud³; toimunud on hoolekogu, õpetajate ja õpilaste ühisarutelud⁴. Kogutud on hulk statistilisi ja uuringute andmeid: iga-aastased riigieksamite tulemused⁵, vastavad lisandväärtuse tulemused⁶ ning võrdlused teiste riigigümnaasiumitega; iga-aastased SA Innove läbiviidud tagasisideküsitluse⁷ ja TLÜ Kooliuuringu⁸ analüüsid; kooli sünnipäeval õpilaste antud tagasiside koolielu kohta⁹, õppeaasta jooksul kogutud tagasiside õpilastelt paljude kursuste õppe, aga ka koolielu kohta. Lisaks kasutame kokkuvõttes hulka subjektiivseid hinnanguid, sh hinnanguid, kas meie juurde tahetakse tulla (õpilased, vilistlased, külalised).¹⁰ Käesoleva dokumendi alusel toimus 11.03.2020 kooli hoolekogu, õpilasesinduse ning kolleegide ühisarutelu.

ÜLEVAADE KOOLI HETKESEISUST

Tamme gümnaasiumis õpib 474 õpilast. Viis aastat tagasi loodi IT õppesuund ning see tõi kaasa kolme aasta jooksul iga-aastase õpilaste arvu suurenemise. Praegu on õpilaste arv stabiilne. LO, TE, KU ja IT õppesuunal võetakse vastu igal aastal 36 õpilast, ME õppesuunal 26 õpilast. Igal aastal on neid, kes lahkuvad koolist enne selle lõpetamist. Kooli õpilaste arv õpetaja kohta on riigigümnaasiumite seas suhtarvu suuruselt teisel kohal.

Õpilastest on 2/3 Tartust, ülejäänutest enamik Tartu maakonnast, aga ka Eesti teistest piirkondadest (Lõuna-Eesti, aga ka nt Jõhvi, Hiiumaa). Meie kooli tahetakse tulla, eelkõige õppesuundade, hea vaimse ja füüsilise keskkonna pärast. Sisseastujate põhikooli eksamitulemuste keskmised ületavad Eesti keskmisi.

Õpilaste rahulolu kooliga on üle Eesti keskmise ning on riigigümnaasiumite seas keskel. Samuti on kooli maine õpilaste silmis üle keskmise.

Riigieksami tulemused eesti keeles ületavad Eesti keskmist. Paljud õpilased teevad C1 Advanced rahvusvahelist eksamit ning inglise keele tase on hea. Oleme mures olnud matemaatikaga, kus tulemused küll lähenevad Eesti keskmisele, aga kooli panus on oodatust madalam.

Vaid neljade ja viitega lõpetajate arv on igal õppeaastal tõusnud, kolmel viimasel õppeaastal on

¹ https://tammegymnaasium.ee/wp-content/uploads/2015/04/TartuTamme-G%C3%BCmnaasiumi-arengukava-2017-2020_0.docx

² https://drive.google.com/open?id=1qr0PaHzBFsGtNXt2FdbMbin1TW6_pke8

³ 2019. kevadise arutelu tulemus õppenõukogu otsusena <https://drive.google.com/open?id=1LdaKiqKvHqdNf2QkswFBRY2mcMU8d25Y>

⁴ 2019. a toimunud meie kohta uuritud analüüside kokkuvõte <https://drive.google.com/open?id=1GwQBJJUHDBXCxo0GRRJvPPfiao1PDVak> ja matemaatika arutelu https://drive.google.com/open?id=1w0L3nWt_q3WnNnM9Lxn01bR5daYyICRAI

⁵ <https://drive.google.com/open?id=1pYHW4rM4dprOEn0b94AbKqcCHU8-78md>

⁶ https://drive.google.com/open?id=1qv2DoeWKDPEPqhMURQ6Ma_kmeliBF0u1

⁷ <https://drive.google.com/open?id=1A4toZYXWCXnutD2HKA2BDq1NG4CetaC>

⁸ <https://drive.google.com/open?id=1XQZw2e282zXqnlLAJZlqUIDZ0yK1cB83> https://drive.google.com/open?id=1L_kq6zwx5Lo3t81sFAEr8N_Mq8kcXCpb TTG kood 2

⁹ https://docs.google.com/document/d/1qtNa_KM7e8wlniKAZoi_ZxcwBpzaMOqnYr-BvLrqemw/edit

¹⁰ Dokumendis ei viidata konkreetsele tõendile, küll pärinevad väited eelnimetatud materjalidele.

neljade-viitega lõpetajate osakaal keskmiselt 36%. 8% lõpetajatest lõpetab gümnaasiumi medaliga. Parimad õpitulemused on meditsiinisüunas, teistest suundadest eristub madal õppeedukus infotehnoloogiasüunas.¹¹

Kolmel viimasel õppeaastal on koolist lahkunud igal aastal keskmiselt klassitais õpilasi. Kokku on neist ametlikult kooli nimekirjast välja arvatud 15%. Tegelikult on edasijõudmatuse tõttu omal soovil lahkunud õpilaste arv suurem. Enim lahkub õpilasi 11. klassi jooksul ning infotehnoloogia ja kultuurisüunast.¹²

Edasiõppijate protsent 82,1% ületab Eesti keskmist.

Õpetajate keskmine vanus 45 jääb alla nii gümnaasiumite keskmisele riigis (49) kui riigigümnaasiumite keskmisele (48). Eristume teiste koolide gümnaasiumiosas töötavatest kolleegidest meeste osakaalu poolest (meil 31%, mujal 21%). Töötajate koosseis on pärast viie aasta taguseid suuri muutusi stabiliseerunud, ajavahemikus 2016-2019 on lahkunud koolist 10 töötajat ning juurde on kolleege tulnud 18.

2019. a sügisel sai kool 100 aastaseks (keskharidust on kool andnud 75 aastat). Oleme väärtustanud kooli ajalugu ning koostööd Tartu Tamme Kooliga. Juubelipidustustel osales üle 1000 vilistlast.

Kooli arengukava ja õppekava on seadnud eesmärgiks endale sihte seadva, autonoomse ja vastutava õpilase ja kolleegi. Selle eesmärgi mõtestamine ja vastava töökorralduse saavutamine on olnud üks suuremaid ideoloogilisi küsimusi. Tegelikult peame arvestama inimeste hirmudega, mis takistavad vastutuse võtmist, lihtsate valikute eelistamisega, aga ka sellega, et nn rätseptöö on oluliselt kallim. Kuigi igapäevatöö on toonud vajaduse liikuda suurema hulga töökorralduslike kokkulepete poole, püüame siiski antud eesmärki mitte ära kaotada.

Kool seisab jätkuvalt valiku ees, kui palju me peame eesmärgiks kooli ja riikliku õppekava õpetus- ja kasvatusesmäärke, mis rõhutavad õpilase toimetulekut hilisemas elus, ning kui oluliseks peame riigieksamitel hinnatavat, mis keskenduvad vaid osale vajalikest eesmärkidest, aga mille tulemused on tähtsad õpilaste edasiste valikute tegemisel. Oleme ajapikku liikunud järjest suurema tähelepanu pööramisele riigieksami ainetele, kuid ei pea õigeks loobuda laiematest eesmärkidest.

KOOLI ARENGUKAVAS PÜSTITATUD EESMÄRKIDE SAAVUTATUS

1. Paneme tähele

Tõendid (eelkõige SA Innove rahulolu uuringud ning TLÜ kooliuuring) viitavad, et õpilaste kurnatus on väga suur (riigigümnaasiumite seas kõige kõrgem), õppedistsipliin on keskmisest madalam, õpilaste enesetõhusus¹³ ja ennastjuhtivus¹⁴ on madalad, võrdlusbaasist on madalam ka lisatugi. Samuti on madal õpilaste autonoomiat toetava õpetamisviisi näitaja. Samas on kõrge näitaja „koolis on täiskasvanuid, kelle poole saan murega pöörduda (nt kooliõde, õpetaja, psühholoog)“. Koolist suuresti sõltumatu väline keskkond seab meile keerulisi ülesandeid, õpilaste vastused küsimustele, mis puudutavad vanemate tuge, on alla riigi ja riigigümnaasiumite keskmist. NB! nimetatud uuringud vaatavad ajavahemikku, kus me ei olnud veel rakendanud muutusi koolikorralduses¹⁵ (rakendusid 2019. a sügisel). Arengukavas toodud tegevustest ei ole tervikuna

¹¹ Õppeedukus 2017-2019 https://docs.google.com/document/d/1_7IR0vBGAqZGI3Z13VtsF-J7DfPAbkhrf4IPmpdgE/edit?usp=sharing

¹² Koolist lahkunud õpilased https://docs.google.com/document/d/1kk_trn2YuwzUMNODBmRtkYwZqeBclSnfO5cdiFKrBe0/edit?usp=sharing

¹³ Ma tunnen, et saan ülesannetega hakkama. Olen kindel oma võimetes need õpingud lõpetada.

¹⁴ Kui ... huvitab, otsin lisainfot. Kui ... huvitab otsin lisainfot. Kui ... mulle oluline, siis õpetajad aitavad ... põhjalikumalt tegeleda.

¹⁵ Vt õppenõukogu otsuseprojekt https://drive.google.com/drive/folders/1zrx67OFmMMHwZdbzQbzJCO6_1URJHv17

tööle rakendunud õpilaste eneseanalüüs¹⁶.

- Alates 2018. a maist töötab lisaks õpilasnõustajale ning karjäärikoordinaatorile 0,35 ak koolis õppenõustaja 0,5 ak. See võimaldab pakkuda tuge suuremale hulgale õpilastele ning praegu on nõustajate töökoormus paras. Samuti annavad mitmed-mitmed õpetajad õpilastele suurepärase tuge.
- Kooli karjääritöö toimib väga hästi – toimuvad regulaarsed üritused (kolmapäeva viienda tunni K5 külalised, vilistlaslaat, ekskursioonid) ning koostöös Töötukassaga individuaalsed karjäärinõustamised.
- Hästi toimib tuutorprogramm, mis aitab värsketel õpilastel esimese poole aasta jooksul kooliellu sisse elada ning teiselt poolt annab hea kogemuse tuutoritele.
- Viimasel paaril aastal on väga hästi töötanud ÕE, kes korraldab üritusi ja loob sellega hea õhkkonna, tõstatab aruteluteemasid, aga aitab kaasa ka murede märkamisele.
- Sellest õppeaastast muutsime oluliselt koolikorralduslikke lahendusi, et ühelt poolt toetada õpilast ning teiselt poolt olla nõudlik (vt lisa): a) muutsime päevakava ja tööme sisse eraldi aja konsultatsioonideks, b) oleme nõudlikumad hilinemiste ja puudumiste ja nutiseadmete kasutuse osas, c) oleme kiiremad ja ka jõulisemad puudumiste ning õppeedukuse muredega õpilastega tegelemisel, d) püüame anda suurema rolli klassijuhatajale kui klassi „peavarahoidjale“.
- Oleme ostnud tarvilikku mööblit, et õpilastel oleks võimalus olla rohkem omaette, paraku on siin suur investeerimisvajadus, et saada piisavalt rahulikke nurki ning ruumi vestlusteks.

JÄRELDUS: Kuigi oleme ette võtnud hulga tegevusi iga õpilase märkamiseks, on vaja sel teel edasi astuda. Seoses kooli õpilaste ja õpetajate suure suhtarvuga oleme efektiivsuslõksus, kus statistilisele tõhususele vastandub anonüümsus.

VÕIMALIKUD EDASIMINEKU SUUNAD:

- Tasub jätkuvalt arutada õpilaste töökoormuse (sh kodutööde ja kontrolltööde ja koormus aasta jooksul) üle.
- Tasub kaaluda klassijuhataja rolli ülevaatamist: ühelt poolt täpsemate ülesannete poole õpilaste toetamisel, teiselt poolt sellele vastava ressursi panustamisele.
- Tasub kaaluda kohustuslikus õppekavas paikneva eesmärkide seadmise, õppimise ning enda töö analüüsimisega ja vastutuse võtmisega seotud kursuse rakendamist, kus õpilane saab analüüsida enda tegevust sisseastumisest kuni kooli lõpetamiseni.
- Klassi ühtsuse suurendamisele aitab kaasa praktika, eeskujuga võiks saada loodussuuna praktikatest, kooliruumidest väljaspoole suunatus on seejuures mõistlik.
- Kolleegid vajavad paremaid oskusi õpilaste toetamiseks ja nõustamiseks.
- Valmistame ette pikaajast koostööd nõustamisfirmaga, et a) saada vajadusel spetsiifilisemat abi ning b) laiendada inimeste ringi, kellelt abi saab.
- Tasub üle vaadata õpilaste ja õpetajate mõistlik suhtarv.

2. Tamme Gümnaasiumi õpikeskkond on õppesuundadega seotud valdkondades väga hea Kolmandik õpilastest jätkab õpinguid kõrgkoolis oma õppesuunale vastavatel erialadel¹⁷. Selline “suunakindlus” on mõnel aastal lähenenud ka 50%-le KU, ME ja TE suundades. Mõneastase trendina paistab selline näitaja kõigis õppesuundades vähenevat, samas aastati palju varieerudes. Veidi üldistavalt saab öelda, et kui edasiõppimiseks ei valita oma õppesuunaga seotud eriala, on selleks rohkem tehnoloogia ja majanduse ning humanitaaria ja sotsiaalvaldkonna erialad, kõige vähem valitakse “kõrvalt” IT erialasid. Põhjalikumalt on vilistlaste tagasisidet oma õppesuunale

¹⁶ Arengukavas „Õpilaste eneseanalüüs, et sisseastumisvestlused, arenguestlused, õpetajate igapäevane töö, karjääritöö ja õpilasnõustamine oleks õpilaste jaoks sobivalt kokku põimunud ja abiks.“

¹⁷ 2016 - 2019 lõpetanute koolile teadaolev edasiõppimise üldine analüüs <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1zmKgH9m1-gZmRlxcg0QrLJoPBvEidi2Me3DQjJHpkfM/edit?usp=sharing>

uuritud meditsiinisüunas¹⁸, ca 54% vastanutest õppisid või töötasid meditsiini ja tervishoiu valdkonnas. Tagasiside kooli meditsiinisüunale oli väga positiivne, esile toodi õpingute suurt abieriala valiku tegemisel ning edasi õppima asumisel. Õpilased on üldiselt rahul oma valitud õppesuunaga¹⁹, eriti valikkursuste ning praktikatega jm praktilise suunitlusega õppega. Kommentaarides tõstetakse esile ka head ja sõbralikku, toetavat õpikeskkonda, häid ja väga kompetentseid õpetajaid, eripärast ja huvitavat õppesuundade valikut, kooli sisu ja vormi kaasaegsust. Loomulikult tuuakse välja ka puudusi, millest sagedamini mainitud saavad olla õppesuundade arengu kavandamise aluseks. Aineolümpiaadidel jt õpilasvõistlustel osaletakse kõigis valdkondades. Keskel läbi paremad/võidukamad tulemused on humanitaar-, keelte- ja kunstialadel ning tehnoloogia, majanduse ja IT valdkonnas; reaali- ja loodusteadustes ollakse reeglina nõrkemad või pisut üle selle, üksikute harvade tippsaavutustega - kuid küllalt suure osavõtjate hulgaga. Viimastel aastatel on saavutatud silmapaistvaid tulemusi vabariiklikul õpilasuuringute konkursil (ETag).

- Kooli jaoks uus IT-õppesuund ning humanitaarsüunast 2016/2017.õa edasiarendatud kultuurisüund on hästi sisse töötatud ning varasem pikaajaline koostöö kooli partneritega LO, TE ja ME suundades toimub väga hästi edasi.
- Oma õppesuundade valdkonnas oleme koolirahva hulgas hästi nõrgemad: sageli on meie majas võrgustike üritused (nt emakeeleõpetajad, karjäärikoordinaatorid, nõustajad, loodusvaldkonna õpetajad, TÜ arvutiteaduse instituut, jt), korraldame koos HTM ja teiste partneritega Scientix konverentsi, traditsiooniks on saanud teadusvõistlus „Nupp nokib“, kevadine kultuuripidu ning juba 15a igasügiselt jätkunud Teadlaste Öö korraldamine koolimajas. Viimaste aastate uueks ja põnevaks ning innovaatilist mõtlemist arendavaks ettevõtmiseks on ka häkaton TE ja IT-süuna õpilastele.
- Süundade õppeks ja arendamiseks ning erinevatesse kooliga seotud tegevustesse on väga palju panustanud kooli vilistlased, 5 aasta jooksul hinnanguliselt üle 200 vilistlase. Lisaks otsesele nõule ja abile õppesuundade arendamisel on vilistlaste tagasiside aidanud meie sellesüunalist tegevust ka paremini fookuseerida.
- Oleme saanud toetusi mitmesuguste tegevuste elluviimiseks. Välipraktikaid (LO, TE, KU süunad) on juba pikka aega toetanud KIK²⁰. Toetust on saanud ka mitmete rahvusvaheliste Erasmus+ koolidevaheliste projektidele ning õpirändeprojektidele²¹, ERF Teeme+ projektile²² ning kahel aastal osalemiseks „Boosting Science...“ koostööprojektis²³.
- Oleme saanud soetada vajamineva sisseade. Eriti tasub esile tõsta vilistlaste ja kaasamõtlejate panust Geenilabori loomiseks²⁴.
- Praegu takistab edasiminekut IT ja TE õppesuundades ruumipuudus seadmete paigutamiseks ning õppetöö tegemiseks.

JÄRELDUS: Olukorras, kus paljud gümnaasiumid on loobunud õppesuundadest²⁵, peame oluliseks nendega jätkata. Õppesuunad võimaldavad õpilasele pakkuda ühe ainevaldkonna selget terviklikku süvendatud õpet, aitavad säilitada kooli pika traditsiooniga ja tuntud omapära ning toovad meile õppima häid õpilasi üle-Eesti.

¹⁸ Õpilase UPT raames 2016; tagasiside 2011-2013 lõpetanutele saadi 53% valimist: <https://drive.google.com/file/d/0B8ew0baBxi95a2VNZ0Rsd09SbmM/view?usp=sharing>

¹⁹ 2019/2020 õa lisati 12. klasside üldisele tagasiside küsitlusele ka õppesuundade osa.

²⁰ Viimastel aastatel 25-50% omafinantseeringu nõudega: toetus 16/17 õa 7285 EUR, 17/18 õa 6769 EUR, 18/19 õa 8382 EUR, 19/20 õa 5540 EUR.

²¹ Koolidevahelise koostööprojektid: "Contemporary Literacy in Contemporary Kids" (koordinaator, 2015 – 2017); "Boosting Science Education at School" (osaleja, 2017 – 2019); ja "May ICT be with you" (koordinaator, 2019 – 2021) ning õpirändeprojektid: "Keeleõpetaja teelahkmed" (2014 – 2016); "Õpetaja professionaalne areng uue õpikäsitus valguses" (2017 – 2019); ja "Kultuurisüuna innovatsioon" (2018 – 2020); vt <https://tammeqymnaasium.ee/erasmus-projektid-tamme-gymnaasiumis/>

²² <https://tammeqymnaasium.ee/teemeplus-projekt/> 31 225 EUR

²³ <https://tammeqymnaasium.ee/boosting-science-education-school-projekt/> 16 755 EUR

²⁴ <https://tammeqymnaasium.ee/tamme-gymnaasiumi-geenilabor-peagi-toovalmis/>

²⁵ Sisuliselt toob õppesuund kaasa, et 12-13 kursust on suunaspetsiifilised ning õpilane astub juba kooli tülles sisse kindlale õppesuunale.

VÕIMALIKUD EDASIMINEKU SUUNAD:

- Otsida investeringuid eelkõige TE ja IT suundade “käed küljes” tegevuste läbiviimise võimaldamiseks kooli ruumiprogrammis.
- Pöörata veelgi enam tähelepanu reaali- ja loodusteaduste aineolümpiaadide jt õpilasvõistluste osalejate ettevalmistamisele ning õpilaste motiveerimisele/suunamisele mahuka iseseisva töö tegemiseks. Jätkata andekate õpilaste suunamist teaduskoolide vastavatele kursustele ning UPT kõrgetasemelisele sooritamisele.
- Hoida kooli väljakujunenud partnereid õppesuundade, valikainete jms toetamiseks, jõudumööda luua uusi koostöösidemeid.
- Praktikanädala tegevuste koostöös ülevaatamine ja edasiarendamine, ainetevaheline lõiming seal ja aastati nende sisutegevuste suurema püsivuse saavutamiseks.
- Erinevate õppesuundade eesmärkide, tegevuste ja suunaainete ülevaatamine, eeskätt võimaluste leidmiseks nn suunaülesteks valikkursusteks ning lõimitud kursuste väljatöötamiseks.

3. Tamme Gümnaasiumis töötab väga hea õpetaja

Kogutud tõendid viitavad (eelkõige SA Innove rahulolu uuring ning TLÜ kooliuuring, aga ka partnerkoolide õpetajate arvamused) viitavad meie kolleegide heale koostööle, töö suurele paindlikkusele ning vähesele reguleeritusele ning kontrollile. Teisalt on tajutud ülekoormus- ning läbipõlemisnäitajad väga kõrged. Ning väga madalad on õpioskuste toetamise ning õppijakeskse õpetamise näitajad. Meil on palju väga häid õpetajaid, kes tahavad ja suudavad lähtuda õpilase hetkeseisust ja vajadustest. Teisalt on mõnikord ikka vaja arutada teemal, et inimlikkus on tõhus. Kooli ümberkorraldamisel 2015. a tuli 2/3 personali nõ vanast koolist, 1/3 liitus uuega. Võib öelda, et ühtseks meeskonnaks kasvamine on olnud edukas.

- Oleme teadlikult panustanud kolleegide koostöösse, igal aastal külastavad õpetajad teiste õpetajate tunde, toimub päris mitu edukat mitme õpetaja ühiskursust. Õnneks on meil inimesed, kes tahavad koos teha, sund saaks teha siin situatsiooni ainult halvemaks.
- Tartu paikneva kooli palgasurve eeldab paraku õpetajate suhteliselt suuri koormusi. Oleme püüdnud hoida madala koosoleku koormuse ning vaheaja töökoormuse. Siiski on kolleegid väsinud ning töö kvaliteet kannatab seeläbi.
- Palgakorralduse oleme hoidnud ühetaolise ja taganud sellega töörahu. Aja jooksul oleme siiski rohkem diferentseerinud preemiaid, et väärtustada silmapaistvat tegevust. Tundub, et selleks on ka ootus olemas, sest järjest rohkem viidatakse, kui mõni kolleeg ei panusta proportsionaalselt koormusega. 2 kolleegi taotlevad meisterõpetajakutset, mis vastavalt palgakokkuleppele võimaldab neile suurema palga.
- Koolituste peamine suund on olnud õppima õpetamine. Oleme selles osas saanud tellida Eesti parimat teadmist. Siiski tunnistagem, ka Eesti parim teadmine ei ole piisavalt rakenduslik, mida saaks piisavalt lihtsa vaevaga kasutada.

JÄRELDUS: Pärast esimeste aastate hullumeelset panustamist on paljud töötajad väsinud ning kooli hool on toetada kolleege uue jõu leidmisel. Oleme mõnel juhul liiga akadeemilised, kus aine olulisusest tulenevad nõuded ületavad õpilase vastuvõtuvõime ning õpetaja enda jõuvarud.

VÕIMALIKUD EDASIMINEKUSUUNAD:

- Motivatsioon kompenseerib kurnatuse, tasub otsida erinevaid kolleege motiveerivaid tegevusi ja väljakutseid.
- Otsida võimalusi kolleegide ületöötamise vältimiseks, on need siis piirangud tööajale või juhtkonna sõnumid või viited hobidele.
- Panustada rohkem koolitusse, eelkõige kuidas kujundada õppe läbiviimine nii, et tagada õpilase parem toetus ja õpilase selgus vajalikust edasimineku suunast ning samas tagada õpetajale paras koormus.

- Jätkata arutelusid, mis puudutavad õpetaja hoiakuid. Nt küsimused, mida arutame koostöövestlustel, on: kuidas ühitada sõbralikkust ja nõudlikkust; kuidas ühitada taotlust õpetada kõigile õppekavas olevat sisu, aga samas arvestada õpilase lähtetaset.
- Kuigi kooli õppekava annab voli ja võimaluse tegutseda õpilaspäraselt, võib olla vaja juhtkonnapoolseid korraldusi ja piiranguid, et võtta maha hirmust tulenev liigse ainekesksuse foon.